

Beretningen om Polykarps martyrdød

Polykarp (69-156) var biskop i byen Smyrna i det vestlige Anatolien. I 156 blev han arresteret pga. sin tro og henrettet. Hans martyrdød blev beskrevet i en rundskrivelse (encyklika), der blev forfattet af den kristne menighed i Smyrna umiddelbart efter henrettelsen. Skrivelsen blev sendt til byen Philomelium og andre kristne menigheder.

Guds menighed, som har hjemme i Smyrna, hilser Guds menighed, som har hjemme i Philomelium,¹ og alle dele af den hellige og almindelige menighed hvor som helst. Nåde og fred og kærlighed fra Gud Fader og vor Herre Jesus Kristus blive jer rigelig til del.

I: Vi skriver til jer, brødre, om martyrerne og om den salige Polykarp, han der med sit martyrium dannede afslutningen på forfølgelsen og ligesom satte seglet derpå. Thi næsten alle begivenhederne forud² derfor skete, for at Herren af hans [Polykarps] skæbne kunne vise os det rette evangeliske martyrium. Han [Polykarp] ventede nemlig, ligesom også Herren, til han blev hengivet,³ og heri skal vi være hans efterlignere, idet vi ikke blot ser på vort eget, men også på vor næstes. Thi det er sand og ægte kærligheds væsen, at man ikke blot vil frelse sig selv, men også alle brødrene.

II: Salige og ædle er da nu alle de martyrier, der har fundet sted efter Guds vilje. Thi vi bør være gudfrygtige og i alle ting lade Gud have magten. Og hvem vil ikke beundre deres færd, så fuld af adel og standhaftighed og kærlighed til Herren? Skønt sønderflængede af svøbeslag, så at man kunde se årer og blodkar i det blottede kød, holdt de ud, indtil endog de omkringstående jamrede af medlidenhed; ja, de nåede frem til en sådan sjælsstyrke, at ingen af dem stønede eller klagede sig, men viste alle os, at Kristi martyrer i denne lidelsens time var frigjorte fra legemet, eller rettere, at Herren stod dem bi med sin nærværelse.

Ene havende Kristi nåde for øje, foragtede de verdens pinsler og løskøbte sig ved en times tortur fra den evige pine; selv bødlernes ild lod dem kolde, fordi de kun havde én tanke: at undslippe den evige og uudslukkelige ild. De holdt deres hjertes øje rettet mod de goder, der er dem beredt, som sejrer over pinslerne — de Goder, ”som intet øre har hørt, intet øje har set, og som ikke er opstået i noget menneskes sind,”⁴ men som Herren lod dem skimte — i den time, da de ikke længere var mennesker, men var ved at blive engle.

Dømt til at kastes for vilde dyr,⁵ bar de med samme mod de værste pinsler: man rullede dem over skaller af havdyr, og man lod dem undergå alskens tortur, tyrannen forlængede deres pinsler for at prøve på at bringe dem til frafald.

III: Ja, mangt og meget satte Djævelen i værk imod dem; men, lovet være Gud, han fik ikke bugt med alle. Thi den ædle Germanikos satte mod i de frygtagtige ved sin standhaftighed; han kæmpede også herligt med de vilde dyr. Thi da statholderen ville overtale ham og sagde, at han ynkedes over hans ungdom, hidsede han selv dyret frem ved at angribe det for således hurtigere at befries fra de uretfærdige og ryggesløse mennesker. Da måtte hele mængden forundres

¹ By i Frygien, den vestlige del af Anatolien

² Dvs. arrest og forhør

³ Dvs. han søgte ikke selv martyriet

⁴ 1. Kor. 2,9

⁵ At udsætte mennesker for vilde rovdyrs angreb var blandt de måder, hvorpå romerne henrettede dødsdømte.

over sjælsstyrken hos de kristnes fromme og gudfrygtige slægt og råbte: "Bort med de ugudelige!⁶ Hid med Polykarp!"

5 IV: Dog én, en fryger ved navn Quintus, der lige var kommet fra Frygien, blev bange, da han så de vilde dyr. Det var just ham, der havde fået både sig selv og nogle andre til frivilligt at melde sig. Ham fik statholderen ved mange bønner til at forbande Kristus og bringe ofret.⁷ Derfor, brødre, roser vi ikke dem, der frivilligt melder sig, thi evangeliet lærer os ikke dette.⁸

10 V: Hvad nu den herlige Polykarp angår, så blev han ikke forskrækket ved at høre, hvad der var i gære, men ville blive i byen. Hans mange venner rådede ham dog til at undvige. Han undveg da til en lille landejendom ikke langt fra byen [Smyrna] og tilbragte med nogle få venner nat og dag udelukkende med at bede for alle mennesker og for menighederne verden over, som det var hans sædvane. Tre dage før sin tilfangetagelse havde han under bønnen et syn, og han så sit lejes hovedgærde stå i lys lue. Da vendte han sig til dem, der var hos ham, og sagde: "Mit lod er at blive levende brændt."

15 VI: Da nu hans forfølgere ihærdigt fortsatte eftersporingen, flyttede han over til en anden landejendom. Straks efter kom forfølgerne til stedet, og da de ikke fandt ham selv, greb de to trælle, af hvilke den ene ved pinsler bragtes til at bekende. Så var det umuligt længere at skjule ham, da hans egne husfæller forrådte ham. Og irenarken,⁹ der bar navnet Herodes, traf hastigt forberedelse til at få ham ført til idrætsparken, for at han skulle vinde sit beskikkede lod og blive forenet med Kristus, men hans forrædere få den straf, der blev Judas til del.

20 VII: Med trællen som fører drog derpå fredag ved middagstid politibetjentene tillige med ryttere, væbnede på sædvanlig vis, af sted, som var det en røver, det gjaldt. Sent på dagen nåede de frem og fandt ham gået til hvile i et kammer ovenpå, hvorfra han meget godt kunne have begivet sig andetsteds hen; men han ville ikke og sagde blot: "Guds vilje ske!" Da han hørte dem komme, gik han ned og talte med dem. Hans høje alder og hans ro slog dem med undren, og de spurgte sig selv: hvortil så stor ståhej for at fange sådan en olding?

25 I samme time lod han stille mad og drikke for dem i rigeligt mål og bad om, at der måtte gives ham en time til uforstyrret bøn. Og da de tilstod ham det, bad han stående,¹⁰ så fuld af Guds nåde, at han i to timer ikke kunne tie. De, som ventede på ham, var grebne af undren, og flere af dem fortrød, at de var med til at fange en så ærværdig olding.

30 VIII: Så afsluttede han omsider sin bøn, i hvilken han havde mindedes alle, han nogensinde havde kendt, små og store, berømte og ukendte, og hele den katolske kirke [ekkklesia] i den vide verden. Da tiden til opbrud var kommet, satte de ham på et æsel og førte ham ind til byen ved middagstid om lørdagen.

35 Irenarken Herodes og dennes fader, Niketes, kom Polykarp i møde og tog ham op i deres vogn, gav ham plads imellem sig og prøvede på at vinde ham: "Hvad ondt kan der dog være i at sige 'Herre kejser' og ofre lidt røgelse, når det gælder at bjerge livet?" og mere af den art. I første

⁶ *De ugudelige*: eller ateisterne. En benævnelse for de kristne, der benægtede de romerske guders eksistens.

⁷ De romerske myndigheder forsøgte at overtale kristne til at fornægte deres tro og vise dette ved at ofte til de romerske guder eller for kejseren.

⁸ Flugt fra forfølgelse, se Matt. 10,23; Johs. 7,1; 8,59; 10,39

⁹ *Irenark*: en laverestående embedsmand med politimæssige opgaver. Han skulle sørge for ro og orden og derfor foretage arrestationer og føre arrestanten til højere myndigheder.

¹⁰ Ur- og oldkirkens bedestilling var stående (jf. Matt. 6,5; Luk. 18,11-13)

omgang svarede han slet ikke; men da de trængte ind på ham, sagde han: "Jeg kan ikke gøre det, I råder mig til."

5 Så indså de to øvrigheds personer, at de intet opnåede, og nu overfaldt de ham med skældsord og jog ham ned af vognen med sådan en fart, at han rev sit skinneben op. Uden at se efter dem, og som om intet var hændt ham, fortsatte han fornøjet og med raske fjed sin vej. Man førte ham til stadion, hvor der var en sådan tumult, at ingen kunne få ørenlyd.

10 IX: Men idet Polykarp trådte ind på pladsen, lød der en røst fra himlen: "Vær stærk; Polykarp, og vær en mand!" Ingen så den talende, men de tilstedeværende af vore tilhængere hørte røsten. Da han derpå førtes frem, opstod der en stor larm, da det hørtes, at Polykarp var grebet. Og da han blev ført frem for statholderen, spurgte denne ham, om han var Polykarp, og da han havde sagt ja dertil, søgte han at overtale ham til at fornægte ved at sige: "Betænk dog din høje alder" og andet lignende, som man plejer at sige: "Sværg ved kejserens lykkegudinde,¹¹ omvend dig, sig blot: 'Bort med de ugudelige!'"¹²

15 Da så Polykarp med et alvorligt blik ud over de lovløse hedningers skare på pladsen, slog ud med hånden mod dem, sukkede og så op mod himlen og sagde: "Bort med de ugudelige!"¹³ Men da statholderen endnu trængte ind på ham og sagde: "Sværg, og jeg lader dig løs. Sig noget ondt om Kristus!" da sagde Polykarp: "I seks og firsindstyve år har jeg tjent ham, og aldrig har han gjort mig noget ondt. Hvordan skulle jeg da kunne bespotte min konge, som har frelst mig?"

20 X: Men da han endnu trængte ind på ham og sagde: "Sværg nu alligevel ved kejserens lykkegudinde!" svarede han: "Hvis du virkelig indbilder dig, at jeg vil sværge ved kejserens lykkegudinde, som du siger, idet du lader, som om du ikke ved, hvem jeg er, så hør det nu sagt med frimodighed: Jeg er kristen [*kristianos*]. Og vil du vide besked med, hvad *kristendommen* [*kristianismos*] er, så bestem kun en dag, og du skal få det at høre!"

25 Statholderen svarede: "Så prøv at vinde folket!"¹⁴ Men Polykarp sagde: "Nej, dig har jeg agtet værdig at stå til regnskab, thi vi har lært at vise de af Gud indsatte øvrigheder og myndigheder ærefrygt, så vidt det ikke krænker vor samvittighed; men disse agter jeg ikke værdige til, at jeg skulle forsvare mig for dem."

30 XI: Men statholderen sagde da: "Jeg har vilde dyr; dem lader jeg dig kaste for, om du ikke omvender dig." – "Kald dem kun hid", svarede han, "thi jeg kan umuligt omvende mig fra det bedre til det ringere; men herligt er det at vende sig fra det onde til det gode." – "Ring agter du de vilde dyr, og omvender du dig ikke, lader jeg dig brænde på bålet," svarede statholderen ham. Men Polykarp svarede blot: "Du truer med bålet, som brænder til en tid, men snarlig slukkes. Thi du kender ikke den kommende doms og den evige vredes ild, der er beredt de ugudelige. Men hvorfor tøver du? Gør, hvad du vil!"

35 XII: Mens han sagde dette og andet mere, fyldtes han af mod og glæde, og hans ansigt strålede af en sådan herlighed, at han ikke blot selv var uforfærdet af det, der blev sagt til ham, men så at endog statholderen blev skræmt og blot sendte, sin herold ud for midt på idrætspladsen tre gange at råbe: "Polykarp har tilstået at være kristen!" Så snart dette blev forkyndt af herolden,

¹¹ Lykkegudinden Fortuna var Roms – og i kejsertiden særligt kejserens – skytsgudinde. Kejserkulten omfattede desuden ofringer til kejserens livskraft (*genius*) for at øge dennes lykke og held.

¹² *De ugudelige*: se note ovenfor.

¹³ Polykarps handling skal forstås som et udtryk for ironi, idet han peger på den forsamlede folkemængde som de ugudelige – ikke de kristne.

¹⁴ Dvs. forsøg på ved en tale at overbevise den forsamlede folkemængde.

skreg hele skaren af hedninger og af de jøder, der var bosat i Smyrna, ubændigt og larmende: "Denne mand er Asiens lærer, de kristnes fader, vore guders ødelægger; det er ham, der lærer mængden ikke at ofre og ikke at tilbede!" Dette råbte de og bad asiarken¹⁵ Filip om at slippe en løve løs mod Polykarp.. Men han svarede, at det var umuligt, da dyrekampenes tid var forbi.¹⁶

5 Så fandt alle som en at råbe, at Polykarp skulle brændes levende. Thi det syn måtte opfyldes med hovedgærdet, som han under bønnen havde set brænde; da havde han jo vendt sig om til de troende, der var hos ham, og havde profetisk sagt: "Mit lod er at brændes levende."

XIII: Dette skete nu med stor hast, ja hurtigere end det blev sagt, idet mængden fra værksteder og badstuer ilsomt samlede brænde og kvas. Især var jøderne efter deres sædvane ivrige til at sætte dette i værk. Da nu bålet var gjort rede, afførte Polykarp sig hele overklædningen og løste bæltet og søgte selv at løse sandalerne af, hvilket han ellers aldrig gjorde selv, da enhver af de troende ivrigt stræbte efter at røre ved hans legeme, thi endnu før sit martyrium blev han for sin fromme vandels skyld hædret med al udmærkelse. Straks derpå blev så de til et bål hørende redskaber bragt hid; men da de også ville nagle ham fast,¹⁷ sagde han: "Lad mig være fri derfor, thi han, som giver mig kraft til at udholde ilden, vil give mig kraft til at stå stille på bålet, uden at I behøver at nagle mig fast."

10

15

XIV: De naglede ham så ikke fast, men bandt ham blot. Med bagbundne hænder stod han der, som en vædder, udsøgt til ofring af en stor hjord, tilberedt for Gud som et velbehageligt brændoffer, og han så op mod himlen og sagde: "Herre, almægtige Gud, Fader til din elskede og højlovede søn Jesus Kristus, han som har lært os at kende dig, du Gud for engle og magter og hele skabningen og for alle de retfærdige, der lever for dit ansigt! Jeg højlover dig, fordi du har agtet mig værdig til denne dag og time, til at optages i martyrernes tal og få del i den kalk, som Kristus tømte, og således nå til det evige livs opstandelse for sjæl og legeme i den Helligånds uforkrænkelighed. Lad mig i dag blive optaget i deres kreds for dit åsyn ved en skøn og velbehagelig offerfest, som du jo alt har beredt og forkyndt og nu opfyldt det, du trofaste og sanddru Gud! Derfor priser jeg dig for alle ting, højlover dig, forkynder din herlighed ved den evige og himmelske ypperstepræst, Jesus Kristus, din elskede søn. Ære være dig og den Helligånd tillige med ham, både nu og i den tilstundende evighed. Amen!"

20

25

XV: Da han havde opsendt sit "amen" og sluttet sin bøn, antændte bødlerne bålet. Men da luen slog højt i vejret, så vi et under, vi hvem det blev givet at være tilskuere, og som blev bevaret til at fortælle andre om begivenheden. Thi flammerne dannede ligesom en hvælving, stod som et skibssejl, der fyldtes af vinden, rundt om martyrens legeme; og dette var midt inde deri, men ikke som kød, der brændes, snarere som, brød, der bages, eller som guld og sølv, der lutres i en ovn.¹⁸ Vi fornemmede også en vellugt som af duftende virak eller en anden kostelig røgelse.

30

XVI: Da altså de lovløse endelig så, at hans legeme ikke kunne fortæres af ilden, bød de en confector¹⁹ at gå hen og støde sit sværd i ham. Og da han gjorde dette, vældede en sådan blodstrøm ud om sværdodden, at ilden slukkedes, og hele mængden måtte undres over den forskel, der er på de vantro og de udvalgte – og til disse sidste hører til visse også den beundringsværdige

35

¹⁵ *Asiark*: En myndighedsperson, der ledede de offentlige lege og fester til ære for provinsen Asiens skytsguder (jf. Ap.G. 19,31).

¹⁶ Dyrekampene blev afholdt på bestemte tidspunkter af dagen.

¹⁷ Til en pæl eller et stillads midt i bålet nagledes til tider den dødsdømtes ene hånd.

¹⁸ Ilden nåede altså ikke hans legeme

¹⁹ *Confactor*: den bøddel, der ved dyrekampene havde til opgave med en kniv at dræbe sårede mennesker og dyr.

martyr Polykarp, han som i vor tid var apostolisk og profetisk lærer, biskop for den almindelige menighed i Smyrna; thi hvert ord, som udgik af hans mund, enten blev fuldbyrdet eller vil blive fuldbyrdet.

5 XVII: Men så snart den arge og nidske og onde modstander²⁰ af de retfærdiges slægt så storheden af hans martyrium og hans fra først til sidst uplettede vandel, kranset, som han var, med uforkrænkelighedens krans, i besiddelse af den sejrpris, som ingen kunne gøre ham stridig, så gjorde han sig ret flid for, at vi end ikke måtte føre det afsjælede legeme bort,²¹ skønt mange inderligt ønskede at gøre det og således få del i hans hellige legeme.²² Det var nemlig ham, der indskød Niketes, Herodes' fader og broder til Alke,²³ at henstille til statholderen, at hans legeme ikke måtte udleveres, "for at de ikke", som han sagde, "skulle opgive den korsfæstede og begynde at dyrke denne." Dette opmuntrede og tilskyndede også jøderne til; de passede på, da vi ville tage ham ud af bålet, idet de lidet vidste, at vi hverken vil kunne svigte Kristus, som har lidt til frelse for alle dem, der frelses i den hele verden, en uskyldig for syndere, ej heller vil kunne dyrke nogen anden. Ham tilbøder vi som Guds søn, men martyrerne elsker vi som Herrens disciple og efterlignere, som rimeligt er på grund af deres uopnåelige kærlighed til deres konge og lærer. Måtte det ske, at også vi blev deres fæller og meddisciple.

15 XVIII: Da altså centurionen²⁴ så jødernes iver efter at vække splid, lagde han, som skik er, liget midt på bålet og brændte det. Og så endelig kunne vi tage hans ben, der er kosteligere end ædle sten og herligere end guld, og gav dem et sømmeligt hvilested. Og der vil Herren forunde os, om det er muligt, at komme sammen med fryd og glæde og helligholde hans martyriums fødselsdag,²⁵ til minde om dem, der i fortiden har kæmpet, og til indøvelse og beredelse for dem, der i fremtiden skal kæmpe.

25 Polykarps martyrium: Oversættelse af H. Haar o.a.: *Kirkehistoriske Læsestykker*, I: *Oldtid og middelalder*. 2. udg. Kbh. (1921) s.13-19 samt P. Schindler: *Antiquitates Christianae*, vol. 3 (*De Apostolske Fædre*, bind 1), Kbh. (1944) s.207ff.

²⁰ Dvs. Djævelen

²¹ Det var de efterladtes lovlige ret at få den henrettedes rester udleveret til begravelse.

²² Eller "hans hellige relikvier", dvs. dele af hans legeme (*sarkion*)

²³ *Alke*: en kristen kvinde og muligvis identisk med den Alke, som Ignatios sender hilsener i sine breve til menigheden i Smyrna (*Smyr.* 13,2; *Pol.* 8,3). Hendes nevø er altså irenarken Herodes.

²⁴ *Centurion*: En romersk underofficer

²⁵ Martyrernes dødsdag opfattedes ofte som deres åndelige fødselsdag eller hans fødsel til det evige liv.